

Duhovni preporod Portugalske po Fatímskoj Gospi

1. Preokret od g. 1910. do g. 1917.

TKO JE barem nešto zavirio u povijest modernih evropskih naroda, mogao je lako opaziti, kako je nekoć tako moćna i sjajna te katoličkoj Crkvi »najvjernija« Portugalska diljem posljednjih stoljeća u mnogom pogledu sve više nazadovala. Puštamo ovdje s vida sve veće opadanje političkoga značenja ove države, koja se u 16. vijeku po svojim golemim prekomorskim kolonijama bijaše popela do ugleda prave vevlasti. Prelazimo također preko dubokih i gotovo neizlječivih rana, što su ih katoličkoj Portugalskoj zadali apsolutički i bezbožni ministri poput markiza Pombala i njegovih podlih štíćenika u drugoj polovici 18. vijeka.¹ Natuknut ćemo samo jednom riječju posljedice gu-bitka mnogih bogatih kolonija: osiromašenje portugalskog naroda i sve veću seobu starosjedilačkog pučanstva u tuđe i prekomorske krajeve.

Nego posebne je pažnje vrijedno nesnosno progonstvo, kojim su slobodnozidarski vlastodršci poslije ukinuća kraljevske vlasti (g. 1910.) u novoj portugalskoj republici protiv volje katoličkog puka stali sve više bjesniti na Crkvu, dok to progonstvo nije postiglo svoj vrhunac u »bezbožnom zakonu« (nefaria lex), kojim se pri koncu g. 1910. proglasila takva rastava države od »opljačkane i potlačene Crkve«, da je papa Pijo X. kao cilj toga zakona javno ožigosao »rastavu portugalskog katoličkog naroda od vrhovnog Namjesnika Kristova«. Potanko to razlaže okružnica istog pape, »Jam dudum in Lusitania«.²

»Apsurdna je nakaza,« veli Pijo X. u tom pismu, temeljna izjava ovog zakona, da »je republika bez ikakva bogoštovlja,« naročito u zemlji, gdje gotovo svi građani ispovijedaju katoličku vjeru. I dalje ističe papa teške nepravde toga zakona protiv Crkve, koje u mnogočem još nadilaze poznate oštrine francuskog zakona o rastavi Crkve i države, osobito s obzirom na obuku mladeži i samih klerika kao i s obzirom na pravu ropsku ovisnost svih crkvenih organa i izjava o državi. Gorko se tuži Pijo X., što se crkvene svetkovine ne priznaju, što se hijerarhija uopće ignorira, što su dva ponajuglednija biskupa i premnogi redovnici te svećenici protjerani iz zemlje, što se svakoj redovničkoj osobi oduzimlje pravo građanstva, što se zakletva u ime Božje ukinula, što civilni zakonik radi o posvemašnjem razvrgnuću braka, i što se svaka

¹ Vidi: Pastor, Geschichte der Päpste, 16. Bd., I. Teil, 399 ssq.

² Acta Ap. Sed. III (1911.), 217 ssq.

vjeronaučna obuka ukida u svim školama. To su samo neki paragrafi ovoga novog zakona, što ga papa svečano osuđuje i odbija.

Na temelju takvog ustavnog zakona lako pojmimo, kako su se slobodni zidari u toj periodu svoje vladavine u Portugalu i odveć uzobijestili te već sanjali o posvemašnjem rasulu katoličke vjere u svemu narodu, koji, premda u dnu srca duboko religiozan, ipak nije bio dovoljno organiziran za takove napadaje.

Ali, kad je zlo najjače pritislo, Božja je pomoć često najbliža. Kadikad se ta pomoć Božja očituje tako vanrednim i neočekivanim sredstvima i tako naglim uspjehom, te svi trijezni duhovi moraju priznati čudesan utjecaj Božanstva. Sjetimo se samo krvavih progonstava Pracrkve i pobjede Križa pod Konstantinom I., nadalje uspješne obrane Italije po nenaoružanom papi Leonu I. protiv »biča Božjega«, okrutnog Atila i njegovih Huni; onda sjajne pobjede slabo naoružanih kršćana protiv premoćnih turskih navala kod Beograda (g. 1456.), kod Lepanta (g. 1571.) te kod Beča (g. 1883.); k tomu i divne pobjede utamničenog patnika pape Pija VII. protiv gordog silnika Napoleona I.; napokon preporodne moći nebrojenih čudesa Gospe Lurdske protiv modernog bezvjerstva.

Na ova moralna i fizička čudesa u Lurdu divno se nadovezuju autentička čudesa Fatimske Gospe od sv. Ružarija, po kojima je naglo došlo do divnog preokreta i duhovnog preporoda svih slojeva pučanstva u modernoj Portugalskoj. Bog se i ovdje posluži blaženom Gospom, koja je vazda širom svijeta satrikla sve vjerske zablude te je napose u Portugalu tako čudesno pomogla vjernom puku, da su čak i sami nekoji bezvjerski vlastodršci od bijesnih vukova postali krotki janjci, koji sada grade željeznice i drumove do novoga prošteništa Fatimske Gospe pa i drukčije pozitivno pomažu Crkvi u njezinu preporodnom radu.

I to je upravo »najveće moralno čudo« Fatimske Gospe od sv. Ružarija, kako se izrazuje rođeni Portugalac i učeni profesor rimskog biblijskog zavoda, o. Alojzije da Fonseca D. I. u krasnoj knjizi »Le Meraviglie di Fatima.«³ Prije nego s apologetskog gledišta protumačimo »Divote Fatimske«, istaknuti nam je dvije posve oprečne činjenice, koje nam prikazuju vrhunac krize i radikalnog preokreta vladina od progonstva do pozitivne suradnje s Crkvom u Portugalskoj. Čujmo dakle spomenutog Isusovca i učesnika kod nacionalnog hodočašća u Fatimu, gdje pripovijeda:

»26. svibnja 1911., šest mjeseci poslije prevrata, koji je pripravio puteve novoj vladi u Portugalu, u jednoj generalnoj skupštini slobodnih zidara i u nazočnosti zastupnika francuskih loža, začetnik je svetogrđnog zakona o rastavi Crkve i države izrigao

³ Drugo izdanje, 1932, 108. To je prvi svezak zbirke »I Santuari della Madonna«, Casale Monferrato. Pisac toga opisa velikodušno mi je dopustio, da se mogu po volji služiti njegovim djelcem, pa mi je ugodna dužnost, da mu i ovdje na toj susretljivosti od srca zahvalim.

iz svoje crne duše ovaj izaziv protiv zdravoga razuma i protiv neba:

»S ovim će zakonom Portugalska unutar dviju generacija posve istisnuti katolicizam.«

Nebo je čulo taj bogohulni izaziv, i evo njegova odgovora odozgor:

Još nije odonda prošla ni prva generacija, i kraj svih progonstva, nepravda i nagomilanih ruševina, poradi kojih jedan stari republikanac i napola već opamećeni bezvjerac, po imenu Guerra Junqueiro, zove začetnika toga zakona velikim narodnim krivcem: kraj svega toga, velim, katolicizam u Portugalu živi i tako ponosno uspijeva, kako se to valjda kroz dva (posljednja) stoljeća nije još vidjelo.«⁴

Konačno je sadašnji predsjednik portugalske republike, g. general Oskar Carmona, s predsjednikom ministarstva i s drugim vladinim ličnostima pošao u Fatimu na 12. svibnja 1929. uoči velikog nacionalnog hodočašća. I odonda pod pritiskom javnog mnijenja i sveopćeg oduševljenja svega naroda za novo presjajno prošteništa Gospino u Fatimi sama vlada posješuje hodočašća i unapređuje taj novi Lurd u Portugalskoj, gradeći cijelu mrežu zgodnih željeznica i drumova u onim neprohodnim gorskim krajevima.

Ali je ovo samo početak sretnog i dosta naglog preokreta. Već je g. 1918. vojni diktator Sidonio Paes ublažio protivucrkvene zakone i uspostavio diplomatske odnose s Vatikanom. Neki bezbožni zakoni formalno još nisu ukinuti, premda se posljednjih godina u praksi sve više ignoriraju, te katolička reakcija snažno napređuje, vodeći sav narod ususret novoj periodi duhovnoga preporoda, mira i blagostanja. Vratili su se protjerani redovnici, a biskupi mogu nesmetano razviti svoju natpastirsku djelatnost.

Sav ovaj preokret na bolje u prvom je redu zaslug Gospo od svetog Ružarija.

S neba je ona sašla na blagoslovljenu goru kod Fatime u sredini Portugalske i kao Misijonarka Božja, kako je zove O. da Fonseca, duhom je obilazila sve pokrajine zemlje, kucala na sva vrata i sama se pozvala u goste svakom ognjištu. Gotovo su joj sva vrata otvorena, a zna se, kamo uđe Majka, tamo će ući i Isus.

Danas, veli isti Otac, nema u Portugalu gotovo nijedne kapele, koja ne bi imala koji oltar ili barem svetu sliku Gospe Fatimske. Na mnogim mjestima slavi se 13. dan svakog mjeseca zajedničkom sv. Misom, sv. pričesću, molenjem krunice, izlaganjem presvetog oltarskog Sakramenta, s blagoslovom. A dvaput na godinu, u svibnju i u listopadu obavljaju se i vanredne svečanosti uz najimpozantnija narodna hodočašća do svetišta Fatimskoga.

Izvan Portugalske pobožnost Gospi Fatimskoj širi se brzo u Belgiji, Francuskoj, Španjolskoj, Italiji, Švicarskoj... U Njemač-

⁴ Fonseca, La Meraviglie Di Fatima, str. 108.

koj napisao je sveučilišni profesor Dr. Ludwig Fischer dvije temeljite knjige »Fátima, das portugiesische Lourdes« i »Fátima im Lichte der Autorität«, te se u Bambergu otvorila posebna naklada »Fátima-Verlag« (Langestrasse 22) za širenje ove pobožnosti u njemačkim krajevima. I u prekomorskim zemljama, naročito u portugalskim misijama krasno napreduje ista pobožnost. Sam sv. Otac papa Pijo XI. udostojao se 13. studenog 1929. blagosloviti poseban prekrasan kip Gospe Fatimske za portugalski kolegij u Rimu.

Poruka milosrda, koju je donijela Gospa Fatimska, namijenjena je nesamo Portugalu, kaošto se i Lurdska poruka nije ticala samo Francuske. Uvažimo okolnost, da se je iste godine ukazala Gospa Fatimska, kad zavlada boljševizam u Rusiji (g. 1917). Kada na krajnjem istoku Evrope, u Rusiji, antikrist strese sve svoje okove, da se zarati ne samo protiv prave vjere nego i protiv same ideje o Bogu i protiv građanskoga društva: na krajnjem zapadu pojavljuje se velika i vječna Neprijateljica paklene zmije. Ona nam prstom pokazuje jedini put spasenja svojim pozivom na pokoru i na mržnju grijeha, poimence nečistoga grijeha i bestidne mode, nadalje po svojoj svesrdnoj preporuci, da svaki dan pobožno izmolimo svetu krunicu, koja je ključ riznice Božje.⁵

Gorušično zrno kod prvog ukazanja Gospe Fatimske.

Velika su djela Božja s početka obično nalik na gorušično zrno te se tek malo po malo uz silne poteškoće i opreke razvijaju do divnog i plodonosnoga stabla. Zemlju za njegovanje ovog gorušičnog zrnca revno su već unaprijed obrađivali i priređivali Oci Dominikanci samostana della Battaglia kraj svetišta »Naše Gospe od Pobjede« time, što su u obližnjem seoskom narodu oko Fátime silno raširili pobožnost prema svetoj Krunici Gospinoj i to s tolikim uspjehom, te su i mala djeca toga kraja u svakoj obitelji radosno molila svetu Krunicu.⁶

Bilo je 13. svibnja 1917. oko podne, kada je troje čobančadi iz sela Aljustrel kod Fátime na gorskom koritancu ili dolu »Cova da Iria« paslo malo stado ovaca. Ta su djeca bila prvopričesnica *Lucija* od 10 godina i dva bratučeda njezina, osamgodišnji *Franjo* i sedamgodišnja *Jacinta*.

Po svom lijepom običaju djeca o podne kleknuše na travu i izmoliše svetu krunicu pa se zatim povratili na svoju omiljelu zabavu, gradeći od kamena malu kolibicu na mjestu, gdje se sada gradi divna bazilika. Nebo se bez oblaka sjajno smijalo, kad im se na jedamput zablista munja i prođe ispred očiju. Prestrašena djeca pogledaše k nebu, ali nigdje ni oblaka. Tada će Lucija reći: »Zar se iza brda pripravlja oluja? ... Bolje će biti, da se vratimo kući.« Franjo i Jacinta odmah pristadoše, te su djeca opet silazila s brda, tjerajući pred sobom svoje ovce. Došavši do podnožja brda, na mjesto, gdje je kasnije stalo izvirati čudesno vrelo, još sjajniji munjeviti bljesak silno ih potrese, i

⁵ V. da Fonseca, l. c. 109.—110.

⁶ Da Fonseca, str. 8—9.

dok su u tajinstvenoj stravi te kao pitajući gledali jedno drugo, opaziše na desnoj strani u svojoj najvećoj blizini iznad male zelene česvine lijepu gospoju, svu sjajnu i svijetliju od sunca. Odmah nagnuše u bijeg. Ali ih prikaza milim migom umiri, govoreći: »Ne bojte se; ne ću vam ništa zla učiniti!«

Tada se mališi zaustaviše i stadoše je promatrati. Čudesna je gospoja mogla imati 15 do 18 godina. Bijela kô snijeg haljina suzila joj se oko vrata zlatnom vrpcom i spuštala se do nogu, koje su se jedva dodirivale lišća česvine. Posve bijeli plašt, obrubljen zlatnim uresom, pokrivaio je glavu i svu osobu, osim ruku sklopljenih na prsima; a s desne joj je ruke visjela krunica od bijelog biserja s malim srebrnim križićem. Lice joj je sa svojim prečistim i neizrecivo nježnim crticama bilo okruženo sjajnom aureolom, ali kao da se osulo nekom sjenom žalosti.

Lucija se najprije osmjeli i zapita Gospoju: — Iz koje ste vi zemlje? — Moja je zemlja nebo. — A zašto ste ovamo došli? — Došla sam vas zamoliti, da trinaestog dana svakog mjeseca kroz pol godine u ovaj čas ovamo dođete. U listopadu kazat ću vam, tko sam i što hoću od vas.

Dalje će Lucija: — S neba dolazite... Hoću li i ja u nebo? — Da! — I Jacinta? — Da, i ona. — A Franjo? — Oči se prikaze sad izravno svrnuše na dječaka, i uz izraz dobrote kao i nekog materinskog ukora ona reče: — On također; ali će prije morati izmoliti mnogo krunica.

Na novo pitanje Lucijino o sudbini dvaju mladića, koji su bili umrli prije nekog vremena, prikaza odgovori, da je jedan u raj, a drugi još u čistilištu. Na to je Gospoja preporučila djeci, da i dalje vazda pobožno mole krunicu, kako su to malo prije učinili bili, i onda se udalji prema istoku. Ipak nije micala nogu, nego prema izrazu vidjelaca »išla je ravno, ravno«, dok ne iščeznu u svijetlu sunca.

Kad su djeca došla iz ekstaze, veselo su gledala jedno drugo i stala izmjenjivati svoje prve utiske. Sve troje bijaše točno vidjelo Gospoju. Ali je Franjo čuo samo glas Lucijin; nije on zamjetio, da je i Gospoja govorila. Jacinta je sve jasno čula; ali nije sudjelovala u razgovoru. Jedina je Lucija učestvovala u dijalogu, koji je trajao oko 10 minuta.

A što se međutim dogodilo sa stadom? Ogleđavši se djeca, neugodno ih se dirnulo, što su ovce pasle na tuđoj graškom posijanoj njivi. Odmah ih istjeraše iz polja, bojeći se kazne. No srećom »se nije vidjelo, da je grašak popasen«, reče Lucija bezazleno. U strahu od ukora preporučila je Franji i Jacinti, da ne bi kod kuće ni riječi spomenuli o čudnom događaju. No badava su ovi to obećavali. Došavši kući opširno stadoše pripovijedati o svom doživljaju. A roditelji im o tom izvjestiše majku Lucijinu, Mariju Rozu.

Na pitanje majčino Lucija je prostodušno otkrila, što je vidjela i čula. Ali u zao čas po se. Jer majka ju je jako izružila i pred župnikom jadikovala, što baš nju čeka opet takva nesreća.

— Ali kakva nesreća? — Podrugivat će se sav svijet tom djetetu. — No ako bi bila istina, što ona pripovijeda, bit će to za vas velika blagodat, radi koje će vam svi zavidjeti. — Ako bi bila istina... Ali ne može biti istina. — Ta mi se kćerka hoće sad izroditi u lažljivicu. I to je prviput. No ja ću je opametiti da ne laže. — I došavši kući nije štedjela ni šibe, da kćerku odući od tobožnje laži.

Vijesti o ukazanju brzo se raširile među stanovnicima mjesta Fatime. Ali kako je majka Lucijina unaprijed rekla, ljudi ne htjedoše da vjeruju riječima male djece. Neki im se pače stadoše podrugivati i držati ih za varalice. Ali su vidioci i dalje branili istinu svojih tvrdnja i odlučili, da će se uz nužno dopuštenje odazvati pozivu lijepe Gospoje.

*

Držeći se pravila zdrave kritike, ne ćemo u ovom točnom izvještaju o prvom ukazanju naći nijedne riječi ili okolnosti, koja bi nas¹ovlastila, da sve to unaprijed zabacimo kao puku dječju tlapnju. Uzorani su osobito trijezni i nepovoljni prvi postupak majke Lucijine sa kćerkom. Premda majka svjedoči, da joj kćerka nije dosad nikada lagala, ipak se uporno otima priznanju čudnih činjenica i voli međutim prema posve nevjerojatnoj hipotezi sve vijesti o prikazi pripisivati maštanju i umišljanju djece nego vjerovati u čudo bez daljnih vanjskih dokaza. I pravo je radila, što nije odmah pozitivno usvojila misli i riječi neiskusne djece, makar i prevršila mjeru opreznosti, kaznivši dijete zbog nedokazane tobožnje laži. No djela Božja afirmirat će se s vremenom i očitim znakovima odozgor i divnim svojim plodovima prema načelu Kristovu: »Po plodovima njihovim poznat ćete ih.«

Izvještaj o 2., 3. i 4. ukazanju te o mnogim kušnjama vidjelaca.

Nitko nije djeci zabranio niti smetao, da se 13. lipnja 1917. ne bi vratili u »Cova da Iria« na mjesto ukazanja. Pače, kako su i sami roditelji Franjini i Jacintini dosada malo držali do zagonetnih izjava svojih mališa, zato nam svjedoči činjenica, da su sami toga dana rano krenuli na put do pazara, koji se baš na Antunovo držao u mjestu (Porto di Mòs), i s kojeg su se vratili kući istom u podmakloj noći.

Žitelji općine Fatime slavili su najpopularniju svetkovinu sv. Ante, rođenog Portugalca, i zato su još manje na to mislili, da bi toga dana pošli u Cova da Iria. Jedva se našlo 60 osoba, koje su u svojoj radoznalosti pratile ono troje djece do mjesta dogovora. Čujmo sad, kako jedan od ovih očevidaca pripovijeda:

»U određeni čas troje mališa prispjevši i pokleknuvši pod velikom česvinom, koja se nalazila 50 koraka više mjesta ukazanja, izmoliše treći dio ružarja. Tada Lucija ustade, priredi svoj šal i bijeli rubac, kojim je pokrivala glavu te posve opravi haljine, kao da će ući u crkvu. Onda se okrene prema istoku čekajući prikazu. Iz okoline stadoše pitati, da li joj treba mnogo čekati. Ona to zaniječe. Međutim su Franjo i Jacinta kazivali, da će biti još vremena za drugu krunicu. No Lucija im namignu i naglo reče: »Već se vidio bljesak munje; odmah dolazi Gospoja.« Onda brzo i ravno poleti prema maloj česvini, kamo su i Franjo i Jacinta za njom pošli.«

Svjedok dalje veli: »Razumio sam pitanja Lucijina i što je rekla u razgovoru s prikazom; ali ništa nisam vidio od prikaze niti sam čuo odgovora. Ipak sam zamijetio jednu vanrednu stvar: Bilo je naime u lipnju, a česvina se zazelenila novim i dugim lišćem. Kad je Lucija poslije ukazanja izjavila, da je

Gospoja otišla prema istoku, sve je lišće na česvini bilo sabrano i nagnuto u onom pravcu, kao da ga je krajnji rub od plašta Gospojina kod odlaska pritisnuo.«

I ovaj je razgovor trajao oko 10 minuta. »Što hoćete od mene?« zapita iznova Lucija. Prikaza opet preporučiti, da se krunica često izmoli, i uputi Luciju, da bi se ova kratka molitvica uvrstila iza »Slava Ocu« na koncu svake desetke:

»O moj Isuse, oprosti nam naše grijehe, očuvaj nas od vatre paklene i pomozí dušama u čistilištu, osobito najzapuštenijima!«

Onda Gospoja reče Luciji: »Želim, da se naučiš čitati.« I odmah povjeri po jednu tajnu svakom djetetu, izriječom zabranivši, da bi je ikomu otkrili. Franjo nije čuo riječi Gospojinih, ali je saznao od Lucije, što se njega ticalo. O čem se tu radilo, nikad ne doznasmo. Djeca samo potvrdiše, da je to smjeralo na njihovo dobro. Čini se, da se tu nije direktno govorilo o vječnom spasenju, jer je ovo djeci bilo osigurano već 13. svibnja. Moguće, da je Gospa Jacinti i Franji objavila njihovu skorú smrt; a Luciju je valjda pozvala, da ostavi svijet i da se Gospodinu posveti u redvničkom životu. No to su samo slutnje.

Kad je prikaza iščeznula, djeca se povratíše kući, a radoznali pratioci razglasiše u Fatimi, što su vidjeli i razumjeli s obzirom na novo ukazanje.

13. srpnja 1917. mnoštvo od kakvih 5000 osoba opkoli male vidoce u »Cova da Iria«. Po treći je puta Gospoja za svog ukazanja preporučivala, da se krunica na čast Gospinu izmoli, ovom zgodom na tu nakanu, da se isprosi žuđeni svršetak (svjetskog) rata, jer reče, da im ona jedina može púteći u pomoć.

Lucija je zamoli, da kaže svoje ime i da učini jedno čudo, kako bi se činjenica ukazanja dokazala. Gospoja odgovori, da će i dalje još dolaziti, a u listopadu da će kazati, tko je i što hoće, i da će onda učiniti veliko čudo, ne bi li svi povjerovali.

Već počinju i za naše male vidoce javne kušnje i progonstva, po kojima se svako djelo Božje ima prokušati kao zlato u vatri. Dosta je samo natuknuti grđne napadaje zle štampe, onda zatvor, mučna preslušavanja i prijjetnje smrću.

Crkveni je autoritet međutim i daje mudro šutio o tim događajima. I katolička se štampa držala u nužnoj rezervi preporučujući vjernicima, da budu na oprezu od mogućih spleta paklenih vlasti ili zlobnih sektaraca. Ali liberalna štampa, poprijeko neprijateljska, i odviše se bavila tim ukazanjima. Opisivala je sa svim potankostima činjenice, iskrivljujući ih izmišljenim okolnostima. Ujedno je iscrpljivala sve hipoteze, da bi ih opširno protumačila, isključivši dakako već unaprijed samu mogućnost vrhunaravnog utjecaja. Osobito se puno govorkalo o unosnoj špekulaciji, da bi se od navodne »Serra de Aire« (Cova da Iria) napravila tvornica čudesa i . . . novaca, kako se to prije tobože u Lurdu učinilo. Drugi su opet tvrdili, da sugestija tumači sve.

Ali je to protiv volje liberalaca urodilo i pozitivnim rezultatom: zlobni su naime i skeptički članci ove štampe još više promicali zanimanje za novo fatimsko proštenišće. Prema tomu ne ćemo se čuditi, što je 13. kolovoza golemo mnoštvo krenulo u »Cova da Iria«. Pješke, na konju i muli, na biciklu, u kolima uzlazilo se od svih pravaca prema Fatimi. Novine su govorile o 15 do 18.000 hodočasnika. Bilo je među njima dakako i indiferentnih radoznalih putnika; ali su većinom bili pobožni vjernici, koji su se moleći kronicu i pjevajući svete pjesme penjali do blagoslovljene česvine, što su je revni štovatelji Gospini već lišili bili svega lišća i granja.

No eto silnog razočaranja! Već je podne. A nema malih vidjelaca. S nekom tjeskobom čekali su hodočasnici još malo vremena u svoj strpljivosti, dok se napokon prosula vijest, da djeca ne će doći, jer da ih je g. upravitelj ili gradonačelnik iz »Villa Nova de Ourem«, kamo potpada općina Fatima, zatvorio. Možemo zamisliti ogorčenost mnogih hodočasnika, između kojih su žešći duhovi već predlagali, da se od gradonačelnika potraži razjašnjenje. U to su mnogi opazili neke vanredne pojave, koje su donekle umirile razjarene hodočasnike.

Očevidad pripovijeda: »Već sam se počeo vraćati s nekim prijateljima, kad se namjerismo na više ljudi, koji su izvan sebe od radosti govorili, kako se Gospa ipak i ovaj dan ukazala. Svi su jednoglasno potvrđivali, da su čuli nešto kao grom i vidjeli u blizini česvine bljesak munje, iza koje se pokazao prekrasan oblak, koji je opkolio drvce (česvinu) te se iza nekoliko časaka uzdigao u zrak i onda je iščeznuo. Tom se viješću svi umiriše, pa je ta okolnost oslobodila načelnika od ozbiljne pogibelji.«

Da protumačimo, kako je došlo do zatvora djece! Protiv crkveni se načelnik strastveno držao slova zakona, koji zabranjuje kojugod vjersku manifestaciju izvan crkve. Mislio je, da je došao čas, kad će prekinuti ovo protivuzakonito općenje neba sa zemljom. Dođe dakle u kuću vidjelaca i ponudi se, da će ih sam povesti u »Cova da Iria«. S dopuštenjem roditelja posadi ih u svoja kola; ali ih onda ravno odveze u »Villa Nova de Ourem«, gdje ih je tri puna dana držao u zatvoru u svojoj kući.

Preslušavanje djece i prijetnje načelnikove.

Dok se kroz ova tri dana načelnikova žena materinski brinula za uapšenu djecu, dotle ih on nije prestao mučiti škakljivim i lukavim pitanjima pa i mamiti raznim obećanjima, ne bi li uspio, da njihove izjave dovede u međusobno nesuglasje i protivurjeđe. Sve je također kušao, ne bi li ih prisilio na priznanje, da su se igrali komedije, ili barem postigao to, da im iz usta izmami njihove tajne. No svi su pokušaji ostali uzaludni. Mališi su složno potvrdili svoje prađašnje izjave, a što se tiče tajne, mukom su mučali.

Tada se taj delija stao ljuto groziti djeci. Stupivši u sobu, u kojoj su vidjoci bili zatvoreni, razjarenim licem poviče: »Ili kažete istinu, ili ću vas dati ispeći u vrelom ulju.« — Mališi na to odgovoriše: »Ali mi ne ćemo da lažemo.« — Tada se okrene Franji i reče: »Otkrij barem tajnu, koju si primio, kako veliš.«

— »Ne mogu.« — »Ne Možeš? Ja ću učiniti, da uzmogneš.« I odmah ga izvede iz sobe.

Prođe nekoliko minuta, a načelnik se vratio u sobu i reče: »Jedan je već gotov. Sad je red na tebi, Jacinto. Reci mi svoju tajnu!« — »Ne mogu je nikomu kazati.« — »No, vidjet ćemo...« Pograbivši je za ruku, vukao ju je za sobom, dok je ona plakala.

Isti se prizor ponovi iza nekoliko minuta s Lucijom. »Što si tada mislila? — »Da će on uistinu to učiniti, i da mi je grob već gotov. Ali ne ću moći ništa kazati i preporučiti ću se Gospi.«

Srećom načelnik nije izvršio svojih prijetnja, i Lucija doživi veselje, da je u kuhinji opet našla svoje dvoje rođaka žive i zdrave, makar i ne bili još posve slobodni od straha.

To je bio posljednji juriš načelnikov. Umoran i poražen postojanošću djece vratio ih 16. kolovoza u jutro njihovim roditeljima i tako ih izbavi iz tjeskobe, u kojoj su sproveli ta tri dana. Franjini i Jacintini roditelji bijahu već poslali jednog njihova brata, da se raspita o njima. No Lucijina mati, kako je bila energična žena, pokazala se dosta indiferentnom. Pače onima, koji su je izvijestili, da je bačena u zatvor, odvratio: »Pustite je tamo, ako je to zaslužila.« — »Kako to? Ako je zaslužila?« — »Da, ja vas uvjeravam: Ako je lažno što kazala, neka se odmah kazni. Ako je pak istinu rekla, Gospa će se već pobrinuti, da je obrani.«

*

Ne mogavši po dogovoru 13. kolovoza stići u »Cova da Iria«, mali se vidioci nisu više nadali, da će još istoga mjeseca opet vidjeti lijepu Gospoju. Ali ne bi tako. Poslije nekoliko dana, 19. kolovoza nađoše se iznova na okupu u »Malom Dolu« (Valinhos), gdje su pasli stado. Tu im se Gospoja naglo opet ukaza i najprije se potuži na onoga, koji ih je zadržao u zatvoru, a onda pridometne, da će zbog toga čudo, obećano za mjesec listopada, manje udariti u oči. Pošto su već mnoge milostinje bile položene ispod slavne česvine, Lucija zapita Gospoju, u koju se svrhu imaju uložiti. Prikaza odgovori, da će se ti novci upotrijebiti za nabavu dviju nosiljka, od kojih će jednu nositi Lucija i Jacinta uz druge dvije bijelo obučene djevojčice; a drugu će nosiljku nositi Franjo sa tri dječaka vršnjaka, koji će također biti odjeveni u mali bijeli plašić. (Ova je poruka očito smjerala na njegu brojnih bolesnika i bolesnica, koji se brzo iza toga pojavise na čudotvornom prošteništu u Fatimi). Ostatak od onih milostinja imat će se upotrijebiti za svetkovinu Gospe od Ružarja i za gradnju jedne kapele.

Pošto je i ovo ukazanje potrajalo kao obično, djeca se oprostiše od prikaze do 13. rujna 1917.

*

Što smo dosada vidjeli i čuli o novom prošteništu u Fatimi, o pojedinim ukazanjima i raznim kušnjama djece sa strane roditelja i ouremskog gradonačelnika, sve to potvrđuje nehinjenu, pače i junačku iskrenost djece vidjelaca. K tomu nam sve jasnije udara u oči drugi objektivni i posve sigurni kriterij, što ga je Spasitelj

isticao: »Po plodovima poznat ćete, kakovo je drvo.« Po njihovim plodovima raspoznavamo ne samo prave i lažne proroke nego i razne duhove, koji su oko Fatime nevidljivo djelovali: dobre duhove, koji su malim vidiocima ulili u dušu onu djetinju prostodušnost, onu neprisljenu pobožnost punu strahopočitanja, onu divnu mržnju na svaku i najmanju laž i onu junačku srčanost, duhove, koji su i njihove roditelje opremili nužnom oprežnošću; a jednako raspoznavamo na djelu zle duhove, koji su po zločestoj štampi i po zlobnim ljudima pogrđivali svetinju i svom silom htjeli osujetiti novo prošteništa i milosrdne namjere Božje. »No nema mudrosti, nema razboritosti, nema savjeta protiv Boga.« (Posl. 21, 30.) I sve pojedine okolnosti kod ovih ukazanja nose u sebi obilježje istine i trajno odišu onim ozbiljnim dostojanstvom, što ga pokazuju djela Božja u opreci s taštinom i nezgrapnošću djela đavolskih.

Peto ukazanje Gospojino.

Strastvenost ouremskog upravitelja urodila je posve drugim plodom, nego je sam očekivao. Odonda nitko pametan nije više sumnjao o iskrenosti djece. Ujedno su učestali prosvjedi protiv onoga silničkog postupka, a živa vjera i pobožnost svega naroda doživljavala je sve sjajnije i velebnije vanjsko slavlje. Jedan očevidac ovako pripovijeda:

»U jutro 13. rujna 1917. prijatelj F. zamoli me, da sjednem u njegova kola i da se pridružim hodočasnici. I ja zanosno primih ponudu. Dan prije bijahu ovuda prolazile velike čete ljudi, koji su došli iz primorskih krajeva. Putnici su pokazivali neopisivo oduševljenje, te su mi suze na oči navrle, gdje sam konstatirao tako živu vjeru i žarku pobožnost kod tolikih tisuća hodočasnika. Drumovi i puteljci vrvili su svijetom... Diljem svega života svođa nisam nikad vidio tako potresnih vjerskih manifestacija.

Oko 10 sati (u jutro) dodosmo do cilja svojeg putovanja. Mnoštvo svijeta bijaše već golemo. Svi se s najvećim strahopočitanjem približavali mjestu ukazanja. Muževi su skinuli šešire i gotovo svi poklekoše i stadoše se revno moliti. Oko podne bilo je 20 do 30.000 osoba na okupu. Točno u 12 sati sunce je stalo manje sjati i pripicati... Žučkasta se boja svijetla prelijevala u atmosferi. Nisu svi opazili te pojave, koji se od 13. svibnja ponavljali 13. dana svakog mjeseca baš o podne. Troje malih vidilaca bili su malo prije prispjeli. Lucija je sve uredila za molitvu krunice. Ne ću nikad zaboraviti dubokog dojma, kad sam vidio, gdje na znak desetgodišnje djevojčice tolike tisuće vjernika padaju na koljena te se uz tople suze na glas mole Bogu i Gospi.«

Još je puk molio, kad djevojčice uskliknuše:

»Evo je, evo je, dolazi!«

Bijaše to peta audijencija, koju je nebeska Gospoja davala fatimskoj čobančadi. Prikaza reče vidiocima, neka budu postojani u molenju krunice, da bi zadobili milost te rat prestane. Obećala je, da će se u listopadu vratiti sa svetim Josipom i s Djetešcem Isusom. Ujedno im je naložila, da se 13. u narednom mjesecu svakako vrata ovamo.

Lucija zamoli Gospoju da bi ozdravila bolesnike. Ona odgovori, da će se neki izliječiti, a drugi ne, jer Gospodin nema povjerenja prema ovima. Mno-

štvo naokolo nije razumjelo tajinstvenoga glasa čudesne prikaze. Ipak su svi vidjeli, da se Lucija razgovara s nekim nebeskim bićem. Konačno reče djevojčica: »Gospoda odlazi!«

Sunce opet stade sjati kao obično; djeca se vratiše kući, a mnoštvo se malo pomalo razilazilo. Osim toga, što je sjaj sunca popustio pod ukazanjem, bilo je i drugih znakova, koji su pratili i slijedili tajinstveni razgovor. Čudan bijeli sjaj ili nimbus, vidljiv do nekog razmaka, opkolio je česvinu, obuhvativši pače i same vidoce. S neba je padala kanoti kiša bijeloga cvijeća ili pahuljica snijega, koje se ishlapiše u zraku. Taj je pojav i biskup one biskupije (Leiria) jedamput jasno zamijetio.

Službeno preslušavanje djece po profesoru bogoslovije vikontu di Montelo.

Svi spomenuti znakovi, pa i točnost, kojom zaredaše, sve su više povisivali povjerenje crkvenog autoriteta u tu djecu. Konačno su neke ovlaštene ličnosti odlučile, da ispituju vidoce, kako bi ozbiljno mogli proučiti ove tajinstvene činjenice. Među drugima odlikovao se jedan učeni svećenik i profesor bogoslovije u patrijarhijskom sjemeništu lisabonskom, koji je odonda postao i povjesnik Fatimskog prošteništa pod pseudonimom »Vikonte di Montelo«. On pođe 27. rujna 1917. k roditeljima Lucijinim, da podvrgne male vidoce posebnom ispitu.

Lucije nije bilo kod kuće. Bila je u berbi u jednom obiteljskom vinogradu, dva kilometra daleko od doma. Majka poruči po nju. Međutim se Franjo i Jacinta, čuvši, da ih traže, vratiše s polja i navratiše se u kuću Lucijinu.

Najprije dođe mala Jacinta. Ona je kćerka Emanuela Petra Marto i Olimpije di Gesu, što ih je sve selo uvelike štovalo. Mala ima 7 godina te je razmjerno velika za svoje godine. Pravilne su joj crtice lica, glava crnomanjasta, odijelo čedno. Suknjica joj se spušta do ispod koljena. Sva vanjština njezine osobe odaje, da je fizički i moralno zdrava.

Prisutnost nepoznatih osoba nešto ju je iznenadila. Zato se u prvi mah zbunila te je samo u kratkim presječenim riječima odgovarala tihim, jedva razumljivim glasom. Dolazak njezina brata Franje izbavilo ju je iz neprilike. On uniđe s kapom na glavi. Sestrica mu namignu, da otkrije glavu, no on kao da toga nije razumio, te se bez otpora i bez sugestije odazva i podvrže ispitu.

Potvrdio je u svojim odgovorima one činjenice, koje u glavnom već znamo. Dodao nam je ove potankosti. Na pitanje, da li Gospoja (prikaza) ima nešto na ušima, odvrati: »Uši joj se ne vide, jer su sakrivene pod plaštom.« — »Kakve su boje zrna od krunice?« — »Posve bijele.« — »Je li Gospoja ljepa?« — »Oh sigurno!« — »Ljepša od onih djevojčica, što ih vidiš tamo dolje?« — »Ljepša.« — »Ali ima gospoja, koje su još ljepše od onih djevojčica.« — »Ona je ljepša od kojegod osobe, koju sam vidio.«

Pod ispitivanjem Franjinim Jacinta bijaše otišla na ulicu igrati se sa djevojčicama svoje dobi. Hitro su je sada pozvali i posadili na klupu i od nje su mogli dobiti nešto potanjih odgovora negoli od njezina brata.

Između drugih već poznatih stvari dobi vikont di Montelo i ove odgovore: »Kakve je boje njezina kosa?« — »Ne vidi joj se kosa, jer je sakrivena pod plaštem.« — »Nosi li minduše?« — »Ne znam, jer nisam vidjela ušiju.« — »Kako drži ruke?« — »Drži ruke sklopljene na prsima u vis.« — »Je li krunica na desnoj ruci li na lijevoj?« — Mala na to brzo odgovori: »Na desnoj ruci.« — Onda kad su kušali, da je stave u nepriliku, pokazala se smetenom i zbunjeno, jer nije mogla točnije označiti, koja od njezinih ruku odgovara ruci Gospinoj s krunicom. — »Što je Gospoja Luciji preporučila s većom usrdnošću?« — »Da moli krunicu svaki dan.« — »I ti je moliš?« — »Da, ja je molim svaki dan s Franjom i s Lucijom.«

Preslušavanje Lucijino.

Poslije po sata stigne Lucija. Viša i razvijenija, jaka i puna zdravlja, odavala je neku naravnu slobodu, koja je bila u opreci s bojažljivošću Jacintinom, ali bez ikakva čuvstva taštine. Prošlog 12. ožujka (1917.) navršila je 10 godina. Otac joj Antonio dos Santos čestit čovjek, ali bez velike pobožnosti. Nasuprot majka joj Marija Rosa pravi uzor kršćanske gospođe, sva zaokupljena time, da uzgoji svoju djecu u svetom strahu Božjem i u ljubavi prema dužnostima. Pobožna žena ne zna, što bi mislila o viđenjima svoje kćerke. U neizvjesnosti između nade, da se blažena Djevica doista ukazala kćeri, i između straha, da bi ona mogla biti žrtva jedne halucinacije, ne gleda bez nemira, kako se posjetnici svaki čas navraćaju u njezin stan.

Poslije ukazanja nije se mogla konstatirati promjena u pobožnosti Lucijinoj, jer se ona i dalje moli s istom revnošću i s istim načinom kao i prije poput svojih sestrica. Kraj neke umorenosti, prouzročene od toliko ispitivača, Lucija se veoma prijazno odazvala preslušavanju vikonta di Montelo.

Iz dugog njezina ispitivanja evo jedne točke naoko oprečne izjavama druge djece, i takvih odgovora, kojima je razbistrila neke prigovore:

— »Nosi li (prikaza) minduše?« — »Da, dvije male karike.« — Ova privedna opreka s riječima Franjinim i Jacintinim zgodno se tumači izravnim pogledom ili prospektom Lucijinim na lice Gospino te poprečnim pogledom Franjinim i Jacintinim na njezin profil. Franjo i Jacinta više sa strane gledahu Gospoju, koja je direktno razgovarala s Lucijom. Uostalom, potvrđuje se ovdje činjenica, da nije bilo nikakva prethodnog dogovora među vidiocima o tom, što će tko odgovarati na pitanja.

O tajni povjerenoj pitao je vikonte: »Zar ne ćeš moći barem svom ispovjedniku otkriti tajnu?« — Na to je pitanje Lucija stala šutjeti, i budući da se zato očito smela, di Montelo je smatrao shodnim, da dalje ne pita o tom. — »Da se otmeš dosadnim pitanjima načelnikovim, koji je htio saznati tajnu, govore, da si pripovijedala nešto, što nije istina, varajući ga i hvastajući se kasnije, što si se s njim igrala. Je li to istina?«

»To je krivo. Gospodin je načelnik htio, da mu ja otkrijem tajnu, a jer nisam mogla to učiniti, oprla sam se tomu. Osim tajne sve sam mu pripovijedala, što mi je Gospoja rekla. Poradi toga je valjda gospodin načelnik mislio,

da sam mu ja priopćila tajnu. No ja ga nisam htjela prevariti.« — »Gospa ti je naredila, da se učiš čitati.« — »Da, kad mi se ukazala drugiput.« — »Ali ako ti je rekla, da će te odvesti u nebo u slijedećem mjesecu listopada, što će ti koristiti priprava za čitanje?« — »Nije istina, da mi je to rekla Gospoja; nikad nisam ni sanjala, da bih to tvrdila.« — . . . »Hoće li na 13. listopada jedina Gospa doći?« — »Doći će sa sv. Josipom i s Djetecom Isusom.« — »Je li ti još drugo što objavila?« — »Rekla je, da će učiniti veliko čudo, po kojem će svi morati vjerovati, da se ona uistinu ukazala.« — »Zašto si toliko puta oborila oči i prestala stalno gledati u Djevicu?« — »Jer mi se toliko puta vid zablješćio.« — »Je li te naučila kojoj molitvi?« — »Naučila me je onoj, koju molimo iza svakog otajstva krunice.« . . .

*

Dva su dana prije roka posljednjeg ukazanja (11. IX.). Vikonte di Montelo opet pokuca na kućna rata Lucijinih roditelja, da upotpuni vijesti o tim vanrednim događajima. Redom je ispitivao majku, onda iznova i Luciju i Jacintu i Franju o nekim potankostima, koje su nam većinom već poznate. Rezultat svih ovih prelušavanja mogao je crkvenu oblast samo utvrditi u mnijenju, da je tu doista »prst Božji« po srijedi. Ipak se s ove strane i dalje mudro šutjelo i strpljivo čekalo, kako će proći dan šestog i posljednjeg ukazanja.

»Grandiosa giornata« zove O. da Fonseca taj dan 13. listopada 1917. I doista, preslavan je to dan, što ga je sva Portugalska neopisivim čeznućem očekivala. Već uoči toga dana svi su drumovi, koji vode u Fatimu, bili posve zaokupljeni svakojakim kolima i hodočasnicima, koji su ponajviše pješke prevalili mučni put do svetišta pjevajući svetu krunicu. Premda je vrijeme već bilo dosta hladno, ipak su odlučili sprovesti noć pod vedrim nebom, da dobiju što bolje mjesto na sutrašnji dan.

Osvanu žuđeni dan s neprijaznim, kišovitim vremenom. Ništa zato. Mnoštvo je raslo, sve više raslo. Izbliža i izdaleka su dolazili; premnogi iz jako udaljenih pokrajinskih gradova, mnogi također iz Lisabona, odakle su i glavni dnevnici uputili svoje dopisnike u Fatimu. Kiša je neprestano padala, i tako se pretvorila dolina Cova da Iria u golemu kaljužu blata, u kojoj su hodočasnici i radoznali putnici pokisnuli do kože. Ali ništa zato! Oko 11½ sati bilo je preko 50.000 ljudi, koji su strpljivo čekali na svom mjestu.

Dodoše i miljenici Marijini, mali čobani, što su ih roditelji za ovu zgodu bili obukli u svečano odijelo. Mnoštvo im je puno poštovanja otvorilo prolaz, i oni se postaviše pred stabalce, od kojega već nije ništa ostalo osim jednog panja.

Lucija naredi, da se kišobrani zatvore. Mnoštvo je poslušalo. Izmolila se krunica. Točno u podne prikaza se pojavi na običnom mjestu sretnoj djeci, dok su drugi prisutnici vidjeli, gdje se triputa okolo njih (vidjelaca) razvija bijeli oblacić kao od kâda te se onda uzdiže u zrak.

Lucija još jednoć zapita: »Tko ste Vi, i što hoćete od mene?« — I prikaza konačno odgovori, da je *GOSPA OD RUŽARJA* i da je došla opomenuti vjernike, da promijene život i da grijehom ne ožaloste više Našega Gospodina,

koji je već odviše uvrijeđen; nadalje da mole krunicu i čine pokoru za svoje grijehе.

Dodala je zatim, da želi na ovom mjestu kapelu u svoju čast; obećala je, da će rat brzo prestati, ako se ljudi budu popravili; osim toga je obećala, da će uslišati njihove molitve, i kod oprostaja je prstom pokazivala na sunce, dok su vidioci imali dojam, da je to posljednje ukazanje.

Čudo na suncu.

Lucija je automatski protumačila onaj kret Gospin i viknula: »Gledajte sunce!« I sad se pojavi divan prizor, jedini u svojoj vrsti i dosada neviden! Kiša je odmah prestala, oblaci se raspršile i sunčani se kolut pokaza kao srebrni mjesec, zatim se munjevitom brzinom vrtio okolo sebe, nalik na vatreni kotač, sipajući na sve strane pramene svijetlih zraka žute, zelene, crvene, plavetne, ljubičaste ... boje, a te su se zrake fantastično prelijevale na oblaci-ma nebeskim, na drveću, na stijenama, na zemlji i na golemoj množini svijeta. Taj se prizor zaustavi za nekoliko časaka, onda se iznova započeo sa svojim plesom šarenoga svijetla nalik na prebogatú girandolu ili vatreni kotač najvršnjih pirotehniká; i opet se zaustavi, da po trećiput započne taj umjetni vatromet u još šarenijim i sjajnijim bojama.

Mnoštvo u ekstazi, bez daha gleda taj prizor.

Najednom svi imaju dojam, kao da se sunce rastavlja od svoda nebeskog te se na njih ruši. Jedan jedini golemi vapaj provali iz svakog srca kao znak sveopće strave, te se onda razna čuvstva ispoljiše u različitim usklicima. Jedni su govorili: »Čudo, čudo!« Drugi su vapili: »Vjerujem u Boga!« Treći opet molili: »Zdravo Marijo!« Premnogi su vikali: »Moj Bože, milosrđe!« i pokleknuvši u blato, izmoliše na glas djelo skrušenja.

Ovaj prizor, jasno razdijeljen u tri faze ili vremena, potrajao je punih 10 minuta, te ga je gledalo oko 70 hiljada osoba. Bilo je tu i vjernika i bezvjeraca, priprostih ratara i izobraženih građana, učenjaka i novinskih dopisnika, pa i prilično mnogo t. zv. slobodnih mislilaca, a svi su ovi bili bez posebne priprave, bez dojma koje druge sugestije osim glasa jedne djevojčice, koja je viknula: »Gledajte sunce!« pa su ipak svi ovi vidjeli iste pojave s istim fazama, u isto vrijeme, na dan i na čas mjeseca unaprijed obećanog i naviještenog. Osim toga iz sudbenog postupka proizlazi, da su to čudo zamijetile osobe, koje su bile u daljini od pet i više kilometara, te nisu mogle biti žrtve nikakve sugestije; drugi su opet posvjedočili, da su diljem svega onog vremena držali oči uprte u vidiocе, da vrebaju i na najmanje kretnje njihove, pa su mogli i na njima slijediti čudesne promjene sunčanog svijetla.

I evo još jedne posve neobične okolnosti, koju su u procesu potvrdili premnogi, naime oni, koji su s obzirom na to bili ispitani: Nakon sunčanog prizora opaziše na svoje čudo, što se njihove ha-

ljine, čas prije još posve vlažne i vodom nasićene, bijahu sasvim osušile.

A zašto sva ova čudesa? Bjelodano zato, da bi se svijet uvjerio o istini onih ukazanja i prema tomu također o posve vanrednoj važnosti nebeske poruke, koju je Majka milosrda donijela... Poslušajmo je dakle!

Vanredna ozdravljenja u potvrdu Fatimskih ukazanja.

Na sam dan posljednjeg ukazanja i tako divnih znakova na suncu hodočasnici su saznali za posve vanredno ozdravljenje, postignuto na novom prošteništu.

47-godišnja žena *Marija do Carmo*, udata za *Joahima dos Santos*, rodom iz Arnal-a kod Maceire u leirijskoj biskupiji, bolovala je već pet godina od teške bolesti, koja je pokazala sve simptome sušice. Od početka g. 1916. krenulo je zlo na gore. U svemu organizmu osjećala je oštre i neprestane bolove i druge teškoće, zbog kojih su mislili, da ima oteklinu u materici. Ne mogavši više ni jesti ni spavati, išla je u srpnju 1917. u susret skoroj smrti, kad je čula govoriti o vanrednim događajima u »Cova da Iria«, koje je proštenište 35 kilometara daleko od Maceire. Jedna zraka nade prosvijetlila joj dušu, te ona obeća, da će četiri puta pješke hodočastiti u Fatimu, ne bi li od presvete Djevice isprosila žuđeno zdravlje.

13. kolovoza htjede krenuti prviput na hodočašće. Muž joj se opirao: »Siromašni smo; nemamo para, da uzmemo kola. Pješke nije moguće; možeš umrijeti na putu. Strpi se; ne ću te pustiti da pođeš.« No bolesnica je dalje molila muža, te jednog jutra uz pomoć muža pošla u kolima i stigla u Fatimu nakon veoma mučnog putovanja posve iscrpljena, i kako je rekla, bila je »svo samo jedan bol od glave do pete.« Iza nekoliko časaka na svoje veliko iznenađenje osjeti, da joj je puno bolje. Povratak joj nije bio tako mučan, i počela je uzimati nešto hrane.

13. rujna pođe drugiput na hodočašće, osjećajući, kako joj zdravlje lagano sve više napreduje.

Kad je 13. listopada po trećiput krenula u Fatimu, kiša pljuskavica iznenadila ju je na dugom putu te je u posve mokrim haljinama došla na mjesto ukazanja. Kraj svega toga osjećala se ondje posve zdravom; nestalo je boli, kašlja, oteklina udova i drugih simptoma predašnjih bolesti. Ujedno su joj se vratili tek i snaga. Potpuno je ozdravila. — Godinu dana iza toga izjavi, da se nije nikad u svom životu osjećala tako čilom i zdravom.

Ondonda su sve više učestali bolesni hodočasnici u Fatimi. Službeni liječnički ured svetišta registrirao ih je do g. 1932. preko 8000. Otac da Fonseca u posebnom 9. poglavlju »Salus infirmorum« (Zdravlje bolesnih) između četiri stotine zabilježenih vanrednih ozdravljenja, što ih registrira Mjesečnik »Glas Fatimski«,

izabrao je i opisao oko 13 slučajeva, koje sami liječnici ne mogu protumačiti prirodnim načinom.⁷

Na njih nadovezuje i više »moralnih čudesa« ili vanrednih obraćenja, postignutih po zagovoru Gospe Fatimske.⁸

Preslušavanje vidjelaca iza posljednjeg ukazanja.

Još istoga 13. listopada 1917. vikonte di Montelo u kući roditelja Franjinih i Jacintinih stade ispitivati vidiocce o posljednjem ukazanju.

Započeo je s *Lucijom*. Ona mu na pojedina pitanja odgovori: Vidjela sam danas Madonu u »Cova da Iria« u istom odijelu kao i prije... Istina je, da su se ukazali i sv. *Josip i Djetesce Isus*... I onda se ukazao *Naš Gospodin*, gdje blagosiva narod, i Madona u dva oblika; to će reći, ukazala se odjevena kao *žalosna Gospa*, ali bez mača u prsima; i poslije odjevena poput *Gospe Karmelske*. — Najprije sam vidjela Gospu od Ružarja, sv. Josipa i Dječaćića Isusa, onda *Našega Gospodina samoga*, nadalje *Žalosnu Gospu*, a na koncu mi se ukazala *Gospa od Karmela*. — Mali Isus bio je na ruci sv. Josipa. Bio je posve malen, otprilike od jedne godine. Nije se ukazao na česvini nego blizu sunca, pošto je iščeznula *Gospa sa česvine*. Vidjela sam samo njegovo popršje (a ne nogu)... Gospođa mi je rekla, da je *Madona od Ružarja*. Pitala sam je, što hoće.

Rekla je, da se obratimo, da ne vrijeđamo našega Gospodina, koji je odviše uvrijeđen, da molimo krunicu i da molimo za oprostjenje svojih grijeha.

Izrazila je i volju, da se ovdje podigne kapela u Cova da Iria..., mišlim, pomoću novaca dolje sabranih.

Na pitanje, da li je *Gospa* nešto rekla, što se tiče naših vojnika, pomrlih u ratu, *Lucija* izjavi, da o tom nije govorila, kao ni o tom, da bi *Lucija* upozorila mnoštvo, neka promotri sunce. S obzirom na volju *Gospinu*, da puk čini pokoru, djevojčica reče: »Govorila je, da molimo krunicu, da se popravimo od svojih grijeha, da molimo *Gospodina* za oprostjenje, ali nije izustila riječ »pokora«.

Dalje je *Lucija* potvrdila razna pitanja o početku sunčanog znaka i o načinu, kako je *Gospa* došla i iščeznula. O sjaju prikaze reče: »Vazda mi se ukazala sjajna; ali je ovaj puta zablještila vid i to toliko, da sam bila prisiljena trti oči.«

Lucija se ne nada više, da će se *Gospa* još dalje ukazati, premda prikaza nije ništa o tom rekla. Zato se 13. studenog *Lucija* ne će ni vratiti u Cova da Iria. Na pitanje hoće li *Madona* drugih čudesa učiniti i ozdraviti neke bolesnike, odgovara: »Ne znam... Rekla sam danas, da sam joj imala podastrijeti neke slične molbe bolesnika. Odgovorila mi je, da će se neke primiti, druge ne; a nije rekla, kada.« Zapitana o boji haljina *Gospinih*, kad se ukazala blizu sunca, reče: »Plajt joj je bio plavetan, a haljina bijela. A sv. *Josip i Djetesce Isus* nosili su crveno odijelo...«

Mala je *Jacinta* potvrdila sve odgovore *Lucijine*.

⁷ Str. 84.—102.

⁸ Str. 102.—110.

Franjo je i danas samo bio gledalac, premda je često morao zatvoriti oči. I on je gledao sv. Josipa i Djetesce Isusa kraj sunca, a poslije je i Gospu kraj sunca gledao, te joj je lice sjajnije bilo od sunca.

Tajnu, koju je čuo preko Lucije, ne će da otkrije, jer bi se tako ogriješio. Toliko ipak na pitanja odgovara, da se tajna tiče duhovnog dobra njegova. Lucijina i Jacintina, i da bi se svijet ražalostio, kad bi saznao tajnu.

O Gospođi veli da je došla sa istoka i s iste strane iščeznula, i to lagano, »ali nije hodala, nego se ravno, ravno udaljivala, a da nije micala nogu.« Uvijek ju je jednako lijepu vidio. Vidio je i sunce, gdje se okreće, činilo mu se kao vatreni kotač. Potvrđuje, da se čudesni prizor na suncu pokazao odmah, pošto je nestalo Gospoje; a na pitanje, koje je boje vidio na suncu, reče: »Vidio sam prelijepih boja: nebesku, žutu i druge.«

Kamo praktično smjeraju razne prikaze kod posljednjeg ukazanja?

Ove složne i priproste izjave malih vidjelaca govore po sebi i jasno osvjetljuju one događaje. Uz pomoć naime takvih okolnosti ističe se još više divno i sve sjajnije suglasje svih ukazanja do konačne nebeske poruke, koja im služi kao kruna i zaglavni kamen. Nadalje, te izjave i okolnosti bacaju posebno svijetlo na očito nagomilane vjerodostojne razloge i kriterije i tako im povisuju dokaznu moć za spomenute čudesne činjenice. Zar i razna obličja ili prikaze, pod kojima se Gospa od Ružarja kod posljednjeg ukazanja pojavila, da se konačno oprostí s vidiocima, nemaju posebnog tajinstvenoga značenja?

Nema li pravo o. da Fonseca, kad upozorava na ovu činjenicu: Djeвица, koja se prije vazda ukazala pod jednom istom prikazom, sada se uz četiri susljedne i nagle konkretne slike pokazuje najprije sama, onda sa svom svetom Obitelju kanoti u otajstvima radosne svete krunice, iza toga u obliku Žalosne Majke Božje, što očito smjera na otajstva žalosne krunice, i napokon pod slikom Gospe od Karmela, gdje nije preteško posebnu vezu otkriti s otajstvima slavne krunice.

Gospa je naime htjela poučiti priproste vjernike, da je ona vazda ista Majka milosrđa, kad je zazivaju pod onim raznim naslovima. A još je više htjela uspješno obodriti svoje štovatelje na praktično molenje svete krunice i na vježbanja u onim krepostima, na koje nas upućuje u svojim otajstvima. Doista, krunica s r a d o s n i m otajstvima opominje nas na kršćanski život po uzoru primjera Isusovih u zabitnom životu. I eto Naše mile Gospe u krilu svete Obitelji! Dalje nas potiče da okajemo svoje grijeha i da za njih pokoru učinimo, a to postizava ž a l o s n i m otajstvima. To je glavna opomena žalosne Majke Božje. Konačno u s l a v n i m otajstvima nada u vječno blaženstvo, u kojem su nas pretekli Isus i Marija, silno nas nagoni na ljubav Božju i na savršenstvo, da tako izmaknemo paklu i da skratimo čistilište. A nijedan drugi naslov Gospin ne utvrđuje tako uspješno ovu svetu nadu kao naslov Gospe Karmelske sa subotnom povlasticom. Tako nije ova tro-

struka objava ništa drugo bila, nego jasnija i zornija ilustracija naslova Kraljice svete krunice. O daljnjem razvitku fatimskih događaja te o njihovu utjecaju na javne prilike u Portugalu izvijestit ćemo u posebnom članku.

I. P. Bock D. I.

PRVI POČECI ZAGREB. SVEUČILIŠTA.

H. Denifle O. P. objelodanio je g. 1865. prvi svezak svoga golemog djela »Die Universitäten des Mittelalters bis 1400«. O njemu piše Vojnović kroz tri broja zagrebačkog »Mjesečnika« g. 1890. I samo je uredništvo lista upozorilo svoje čitatelje na te vrijedne članke riječima: »Upozorujem pravnike i nepravnike na analizu ovog monumentalnog djela.« (str. 381.) Poznato je, da se Savigny u svojoj klasičnoj povijesti rimskoga prava u srednjem vijeku dotaknuo i sveučilišta, ukoliko su u savezu s rimskim pravom, pa je prvi upozorio na razliku pojedinih sveučilišta i tako druge potaknuo na daljni rad, ali se nije ni dotaknuo španjolskih, engleskih, njemačkih, poljskih, ugarskih sveučilišta. To je Denifle krasno obradio i otvorio nove vidike. Engleski je učenjak A. Rashdall u londonskom časopisu »Academy« 8. 12. 1888. kazao o Denifleovu djelu: Sada će se povijest sveučilišta dijeliti u dva razdoblja: Prije i poslije Deniflea.

Vojnović nam u toj svojoj raspravi iznosi silno blago mudrosti i organizacije srednjega vijeka, pa bi nas daleko zavelo, kad bismo htjeli iznijeti dostojan prikaz. Radije čitaoce tamo upućujemo. Vojnović pače upotpunjuje Deniflea glede hrvatskog sveučilišta. I on kao i Mesić ističe, da je Turčin kriv, što nije ranije došlo do hrvatskog sveučilišta. Vojnović veli:

»Da ne bijaše ovoga i Hrvatska bi odavna bila imala svoje sveučilište. Pročitav kritičnu besjedu, koju je M. Mesić, prvi rektor našega sveučilišta, držao pri njegovom otvorenju, mislimo da je vrijedno neke činjenice, koje se nas diču, nadovezati. Hrvati s ovu i s onu stranu Velebita hrle u XII. i XIII. vijeku na novo ustrojena sveučilišta u Bolonji, Padovi i u Rimu, a iz Banovine u XIV. vijeku u Prag i u Beč. Ne govorimo o našoj Ateni na jadranskom moru, koja šalje svoje sinove u Firencu, Bolonju, Padovu i u Rim, te privlači k sebi iz Italije u isto vrijeme znamenite učenjake. Istom da je bačeno sjeme uljudnosti i naobrazbe u zemlji među Savom i Dravom, eto Turčina, koji obustavlja prvo proklijanje znanja i umijanja, te sili cijeli narod i sve stališe na onaj strašni otpor, koji spasi istina Hrvatsku od turskog jarma, ali ju u naobrazbi potisnu natrag za dva vijeka. No i ovdje Crkva kroz dva zaslužna reda: Pavline i Isusovce počinje dizati prve humanističke škole, Pavlini g. 1582. u Lepoglavskom samostanu, Isusovci g. 1607. u Zagrebu. Prepošt zagrebačkog kaptola Nikola Dianežević darova lijepu